

საკოალიტიკო, სამეცნიერო და სალიბერატორ ნახატბიანი გაზეთი; გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 47

ნოემბერი 9 1897 წ.

№ 47

შინაარსი: ბრძოლა ავსტრიის პარლამენტში პ. ს. ძისა, — სხვა-და-სხვა ამბები, — ჩვენი საზოგადოება მახვკავალისა, — პოეტური ფილოსოფიის მოძღვრება ქალაქისა, — წერილები ინგლისიდან (დასასრული) საზღვარ-გარეთელსა, — მოხუცი გმირი, ლექსი სოლ. გ. ძისა, — ვაგასის პირველი გამოფენა ბოსტნეულ-ბაღეულობისა ი. ქ. ძისა, — მგზავრის უნიშვნები (შემდეგი) ფ. პატრიშვილისა, — ჟორწინების აწერა პრინც ლუკიანე მიურატისა ჰერცოგინია როანსთან ოლ. სოლ. ფიქსისა და განცხადებები.

„კვალის“ პრემია 1896 წლისა.

რადგან ჩვენგან დამოუკიდებელი მიზეზების გამო „კვალის“ პრემიით დანიშნული რომანი „მულ-მანა“ გ. წერეთლისა 1896 წლის ხელის მომწერებს ვერ დაურვიდა, იმის მაგივრათ იმავე ხელის მომწერ-ლებს დაურვიდებათ ამ წლის გასულს ახალი პრემია თხზულება გ. წერეთლისა

„ჩვენი ძველი გმირები“
ნახატებით.

ბრძოლა ავსტრიის პარლამენტში.

ავსტრია თავის დღეში არ მოსწრებია იმგვარ ბრძოლას პარლამენტში, როგორც წელს არის. ეს ბრძოლა უფრო ეროვნულია. ავსტრიის სამეფოში არეულნი არიან ერთმანეთში სლავიანთა ერობანი და გერმანელები. დიდი ხანია ისინი

ერთმანეთს ებრძვიან ეროვნულ ნიადაგზე. სლოვენთა სხვა-და-სხვა ერები — ჩეხელები, პოლონელები და სხვები, ცდილობენ, რომ ყოველ ავსტრიის სამეფოს შემადგენელ ერს მიენიჭოს ავტონომიური თვითმართელობა და დედა-ენის თავისუფლება. გერმანელები კი პირიქით ცდილობენ მთელ პოლიტიკურ ძალას ერთ წერტილში მოუყარონ თავი და თავისი მეთაურობით განაგონ ქვეყანა. ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ ავსტრია დაყოფილია ორ დასათ, ერთი დასი ეროვნული დანაწილებისა ე. ი. ფედერალისტები და მეორე დასი — დასი გავრთიანებისა, გავრმანელებისა — ცენტრალისტები. ლაპარაკი არ უნდა, რომ გარდა ეროვნული კითხვებისა ყოველ დასს აქვს თავისი მოქალაქობრივი საგანიც. ამ მხრით საზოგადოთ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გერმანელებთან შედარებით სლავიანები ავსტრიაში რევოლუციონერები არიან. ესეც ადვილი ასახსნელია. გერმანელებს უჭირათ ქალაქები, სლავიანებს კი სოფლები. რა თქმა უნდა, ქალაქის მცხოვრები ყოველთვის უფრო პროგრესული და წინ წასულია, ვიდრე ბენაეი სოფლები. ამ გარემოებამ დიდ გასაკარში ჩაავლო ავსტრიის იმპერატორი, მიწისტრების და ქვეყნის მეთაურების

ამორჩევაში. იმას, როგორც გერმანელს, რასაკვირველია, სურს, რომ მისი სამეფო კი არ დაკეანედეს, არამედ ვაგროდეს და ამით იგი გერმანელებს ემხრობა, მაგრამ მეორე მხრით გერმანელებს რომ მისცეს ხელი, ეშინია, რადგან ისინი უფრო ლიბერალები არიან ლე დიდ მემამულეთა ზედიზედ უფლებების ზედიზედ გავლენის შემოზღუდვას მოითხოვენ. მაშ ავსტრიის იმპერატორს უნდა აერჩია ან გერმანელების მხარე ლე ლიბერალური მართვა, ან და სლოვენების მხარე ლე კონსერვატიული მართვა. იმპერატორი უკანასკნელებს მიემხრო და მიანდო სამინისტროს შედგენა პოლიციის ფეოდალს, გრაფ ბაღენის, ოქტომბრის თვეში 1895 წელს. ზევით ნათქვამიდან მიხედვით, რომ ეს სამინისტრო იქნება კონსერვატიული და მასთან ფედერალური მიმართულების, ესე იგი ცხადია, რომ ავსტრიის შემადგენელ ერთა უფრე ვა აღადგინოს. ასე რომ არ მოიქცეს, არსებობა არ უშეძლია. ამას ჩვენ გვიჩვენებს პარლამენტის შემადგენელი დასების რაოდენობა.

ამ წლის დამდეგს მომხდარმა არჩევანებმა, აი, რა შედეგი მოიტანა. სულ პარლამენტი შედგება 425 დეპუტატისაგან, რომელიც საშინლათ დაქუცხულია, არსად არ მოიპოვება იმისთანა პარლამენტი, რამ ასე წერილობრილად და განცალკევებულ უძელურ ჯგუფებათ იყოფებოდეს. ეს შედეგი მოჰყვა იმას, რომ ავსტრიაში საპოლიტიკო პირობები რთულია: ეროვნული პრინციპებისთვისაც უნდა იბრძალო, მოქალაქობრივი უფლებანიც უნდა დაიცვა, ან შეიძინო. ამის გამო არც ერთ დასს უშეუძლია არც ერთის. შესაძინევი დასები კი შემდეგნი არიან:

პირველი ადგილი უჭირავთ მლადე-ჩეხებს — 60 დეპუტატი, — შემდეგ პოლონელებს — 59 დეპუტატი, — გერმანელების პროგრესული დასი — 49, კლევიკარული დასი — 41, გერმანელების საეროენი დასი 39. დანარჩენ დასებში საველისმზოა ანტიციპიტები, ანუ ებრაელთა მდევნილი დასი — 28, და სოციალ-დემოკრატები, რომელიც, როგორც დასი, მხოლოდ წელს გამოვიდნ ასპარეზზე ავსტრიის პარლამენტში — სიტყვით 14. სხვა დასების ხსენება არც კი ღირს. ამ სიღრმე ნათლათ ჩანს, რამ არც ერთი დასი არ შეადგენს უმეტესობას, მაშასადამე არც ერთ დასს განცალკევებით არ შეუძლია სამინისტროს ზურკი გაუშვაროს. ეს იკრძოა არჩევანების შემდეგ მაშინვე გრაუმა ბაღენიმ და მოინდომა საშასტორიდან გამოსვლა. იმპერატორმა არ დაითხოვა. ამას შემდეგ გრაუმი ბაღენი იძულებული შეიქმნა ცდელიყო შეთანხმება რაოდენიმე დასი საერთო მოქმედებისთვის. მართლაც მან დაითანაჰა ჩეხელები, გერმანელი კლევიკალები; პოლონელები ხრამ თვინდანე მისი მო-

ხრენი იყვენ. რასაკვირველია, ეს დასები, როცა ბაღენის პირობას აძლევდნ, შენ მხარეს დავიჭირო, სამაგიეროთ თავის სასარგებლო პირობებსაც ართმევდნ. კლერიკლებმა მოთხოვეს ბაღენის იმისთანა კანონის შემოღება, რომელიც გააძლიერებდა სამედიკოლების გავლენას სკოლებში, ჩეხელებმა კი ითხოვეს მათი ენის აღდგენა. ბაღენიც დაეთანხმა. ჩეხელებს მისცა პირობა, რომ თქვენს გაუთთანასწორებ გერმანულ ენასო. მაგრამ ბაღენიმ კარავთ იცოდა, თუ რა თვალით შეხედავდნ ამისთანა საქციელს გერმანელები. ამიტომ ეს აზრი იმან პარლამენტში კი არ შეიტანა, რომ არეულობა არ გამოეწევა, მან ისარგებლა სალდგამო კანიკულით, როცა პარლამენტი აჩერებს თავის სხდომებს და გამოსცა სამინისტრო განკარგულება. ამ განკარგულების ძალით დაადგინეს შემდეგი:

ზაისი სამსაჯულოში, საქმის წარმოება, გადაწყვეტილება მსაჯულთა, ადმინისტრაციული საქმეების წარმოება, მოხელეების მიწერ მოწერა — სულ იმ ენაზე უნდა ყოფილიყო, რა ენაზედაც დაწერილი იყო პირველი ქაღალდი ამა თუ იმ საქმის შესახებ — საჩინვარი იქნებოდა იგი, თხოვნა თუ სხვა რამ საქმე პირველსავე სდომამზე აღდგომას შემდეგ გერმანულად დებუტატებმა ატეხეს ერთა დეკლარაბა და მოითხოვეს, რომ მინისტრი ბაღენი მიეცათ სამართალი, იმათი აზრით, ბაღენიმ დაარღვია კონსტიტუცია, რომ პარლამენტის დაუმტკიცებლათ ასეთი განკარგულება გამოსცა. მაგრამ მთ თავისი აზრი ეერ გაატარეს პარლამენტში და ბაღენიმ 40 ხმის უმეტესობით გამარჯვა. ამ წუთს შემდეგ გერმანულმა დებუტატებმა გადაწყვიტეს, ობსტრუქციას დაადგნ. ეს ერთგვარი პარლამენტარული ხერხია, რომლის ძალით უმცირესობა ცდილობს წერილობრივ არეულობით, ერთმანეთში ჩხუბით, ღანძღვა-ვივებით, დიდი ხნის ღაპარაკით, ყოველი კითხვის გადასაწყვეტათ ფარული კენჭის ყრით დაქანცოს უმეტესობა და ამით მასი ძალია მოშალოს, არავითარი დღი საქმე არ გადაწყვეტიოს. ამ ყმათ ავსტრიის პარლამენტს კი ერთი დიდი საქმე აქვს გადასაწყვეტი; ეს არის უნგრეთთან შეთანხმება. საქმე იმაშინა, რომ ავსტრო-უნგრეთის იმპერია შედგება ორ შინაგან საქმეებში დადოკრადეულ სახელმწიფოთაგან. იმათ აქვთ თავ-თავიკი შინაგანი კანონები, პარლამენტი და სამინისტროები, საერთო აქვთ მხოლოდ გარეშე პოლიტიკა, გარეშე საქმეების წარმოება და ამისთვისაც კადეც ჰყავთ საერთო გარეშე სამინისტრო, რომლის მეთური დღეს გრაუმი გოლუბოვსკია. აი, ეს გარეშე საქმეები და კადეც წერილობრივი შინაურა საქმეები მოითხოვეს საერთო ხარჯს. აქ იბადება კიბე; რა ნაწილი ეკუთვნის ამა თუ იმ სამეფოს საერთო ხარჯიდან.

აი, ეს კითხვა ითხოვს შეთანხმებას აქამდის უნგრეთი იხდინდა საერთო გადასახადიდან 35% დღეს ეს ეკონომიურათ დაწინაურებულია და იმისგან ითხოვენ მეტ გადასახადს, რომ ავსტრიას სახელმწიფო ხარჯი შეუმცირდეს. ამის გამოსარკვევით არჩეული იყო კამისია. ჯერ კამისიას უნდა შემეღწევა შეთანხმების პირობები და შეედგე ამ პირობებს უნგრეთს და ავსტრიის პარლამენტები განიხილავდნენ და დამტკიცებდნენ. მაგრამ კამისიამ ვერაფერი გადაჭრა. ასე იყო საქმე, როცა ზაუხულის დასვენებას შემდეგ გაიხსნა ავსტრიის პარლამენტი 11 სექტემბერს. ბადენის, რასაკერაეღოა, ენკარგუდა უნგრეთთან შეთანხმების საქმე დაიწყო. მასამ მტკიცებმა კი ერთი შინაგანი განკარგულების გამო მოითხოვეს სამინისტროს სამართალში მცემა. გაბნენ გაუთავებელი ლაპარაკი, უმეტესმა ხელად, რომ საქმე გრძელდებოდა, და იმეცადინა, გერმანელების ილსტრუქცია შეწყვიტა. იმან დაადგინა, რომ დილის სხდომაზე მინისტრების სამართალში მიცემაზე ელაპარაკეთ ხოლმეო, საღამოობით კი უნგრეთთან შეთანხმებაზეო.

ამ გადაწყვეტილებამ სულ გაცოცხლა გერმანელები. ისინი შეეტაცენ სლოვენთა და გერმანელი კლერიკალების უმეტესობას, 18 სექტემბერს საღამოს შეუდგენ კითხვას უნგრეთთან შეთანხმებისას. საქარო იყო, რომ ერთ სხდომაზე სულ გაეთავებიათ პირველი კითხვა უნგრეთთან შეთანხმების პროექტისა. ოპოზიციის კი უნდოდა ამისთვის ხელი შეეშალა ამისათვის იმან გარდა ჩვეულებრივი ხმაურობისა და უმნიშვნელო ყბედობისა, ა, რა ხერხი იხმარა. ამირჩია თავის წრიდან ერთი ორატორი, ლებერი. ამ ლებერმა რომ დაიწყო შეთანხმებაზე ლაპარაკი, განუწყვეტლივ ილაპარაკა ოთხმოცტ საათს. იმან დაიწყო თავისი სიტყვა საღამოს 9 ნახევარზე და გაათავა დილის 9 ნახევარზე. თითონ სხდომა, რომელზედაც ლებერი ლაპარაკობდა დაიწყო საღამოს შვიდ საათზე და გაგრძელდა 25 საათს. სამინისტროს მომხრე უმეტესობას უნდოდა ამავე სხდომაზე გაეთავებია პროექტის პირველი განხილვა. ოპოზიცია კი ყოველ დღისიძიებას ხმარობდა, ყვიროდა, ღრიალობდა, შეურაცხყოფას აუცილებდა ყველას, რომ მტკიცეთათვის ხელი შეეშალა. ბოლოს მაინც ოპოზიციამ თავისი გაიტანა და სხდომა ისე შეწყდა, რომ პროექტის პირველი განხილვა ვერ გაათავა. ეს სწორეთ ოპოზიციის გამარჯვებაა. მაინც ამ ბოლოს დროს სამინისტროს მომხრეებ შორისაც თითქოს განსეთილება ჩამოვარდა. გერმანეთ კლერიკალებს, რომელთაც ბადენის ზურგი გაუშარეს და ამით მისი განკარგულება ჩეხური ენის შესახებ შეიწყარეს, ის აწუხებთ, ვით თუ ჩვენს ამომრჩეულებმა ეს ჩვენი საქციელი

გერმანელების ღალატით ჩაგვითვალონო. ასე რომ ადვილათ შეიძლება, გერმანელი კლერიკალები ბადენის ჩამოშორდნენ და მისი სამინისტროც დიმიზოს. მაგრამ მის მიერ არჩეული გზა ერობათა ენის აღდგენისა, თქმა არ უნდა, ისეე განიგზობა და, როცა ერთა უფლება დამყარდება, ესე იგი ყოველი ერთ თათვის ენაზე აწარმოებს მთავრობისა და სასამართლო საკმეტის, მაშინ ავსტრიის სახელმწიფოს სულ სხვა პოლიტიკური ცხოვრება მოელოს, ეროვნული გამწვავება ნელ-ნელა შესუსტდება.

სხვა-და-სხვა ერთა წარმომადგენელი თავის მოქალაქებრივ ინტერესების მიხედვით ერთმანეთს ხელს გაუწვდიან. მაშინ ჩვენ დაივნახავთ პოლონელ და გერმანელ ფეოდალებს ერთ ბანაკში, ხოლო მათ მოწინააღმდეგე მებრძოლთა შორის ერთათ იქნებიან ხელი-ხელ ჩაკიდებული გალაკებულა გლოციელი მღუბა და გერმანელი პროლეტარო.

მ. ს. — ძე.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ფილისის თავდა-აზნაურობის წინამძღომელმა უკვე მოუწოდა სათავდა-აზნაურო კამ საას ერობის პროექტს განსახილველათ. მან მოიწვია თ. გ. თუმანიშვილი, რომელსაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის კავკასიაში ერობის შემოღების თაობაზე. იმეღია, რომ მისი დასწრება ვერსიაში ან საქმესაც წინ წასწევს და უფრო შემეღწევებულიც იქნება კამისიის დაწერილებითი მოხსენება.

ფრიად საწუხარო განკარგულება მოუხდენია ქალაქის გამგეობას, რომ სოფლის ხალხს აღკრძალოს შემოსა და ნახშირის პარდა-პირი მიყიდვა ქალაქის მცხოვრებლებზე. ჩვენ ვერ გავიგია, რა ანგარიშა შუამავალ ჩარჩების გაჩენა და ქალაქის მცხოვრებლების სტრეკა. ზომ ეს შუამავლები, ანუ შემოსა და ნახშირის საწყობების მეპატრონეები მოუმატებენ ფასს და თუ არ გნებავთ იმათგან ყილვა, უნდა დარჩეთ უშეშოთ და უნახშიროთ. ნუთუ ამ ურიგო განკარგულებას უურადლებას არ მიაქცევს ქალაქის საბჭო, თუ ეს განკარგულება არ მოიშალა, მაშინ მართლა დამტკიცდება, რომ საბჭოსა და ქალაქის გამგეობას ერთათ პირი შეუტრავთ ქალაქის მცხოვრებლები საწყობების მეპატრონეებს აცარკეონონ.

* *

საერო განათლების მინისტრმა კავკასიის პირველ დაწყებითი სკოლების გასამრავლებლათ და იმათში სწავლების გასაუმჯობესებლათ მომაველ წლისთვის გადადგა თვრამეტი ათასი მიწით.

* *

თფილისის პოლიციამისიტერს თურმე ნება არ მიუტოა, რომ ავკალის სასაღილო დარბაზში კვირას გამართონ სახალხოთ წარმოსადგენათ მომზადებული კომედია „გაყრა“. როგორც ჩანს, არც კვლავ მისცემენ ნებას, თუ სცენისმოყვარეთა სხვა მხრით არ იმეცადინეს ამ ნებაართვის აღებაზე უმაღლეს მთავრობასთან.

* *

გიორგი წერეთლის მოხსენების შესახებ, ტყის მასლის ტარიფის დაკლებაზე ჭიათურისა და შორაპნამდის, თურმე კავკასიის რკინის გზის წარმომადგენელმან სატარიფო კომიტეტში პეტერბურგს შეიტანეს შემდეგი აზრი: საზოგადოთ ჭიათურის გზაზე ტარიფების დაკლებაზე სხვა ჯერ აღრგეთ, სანამ არ გადაწყდება ჭიათურის რკინის გზის ტრატის გავრცელება საჩხერემდის. მხოლოთ საჩხერემდის რკინის გზის გაყვანას შეუძლია ააღორძინოს ჭალისათის ტყეების წარმოება, რომელიც ამ ჭამათ დაუქმებულთა უგზოობის გამოეო. თუ მაინც და მაინც უნდათ დაკლება ტყის მასალაზე ტარიფისა, უნდა მივიღოთ მხედველობაში, რომ გადასატანი ხის მასლის სიგძე არ უნდა აღემატებოდეს სამ საყენსო, რადგან ჭიათურის გზას ხე-ტყის გადატანის მოწყობილობა აკლიაო.

* *

გაზეთი „იერია“ გეტყობინებს, რომ ამ დღეებში კავკასიის სამეურნეო საზოგადოებაში უნდა მოხდეს სხდომა, რომელზედაც აგრონომი ლომანოსოვი წაიკითხავს თავის დაკვირვებაზე და გამოკვლევაზე ჩვენში თამბაქოს მოყვანის შესახებ კერძო მოხსენებას, ჩვენი მიზნის მკვატრინებისათვის საინტერესო მოსასმენი უნდა იყოს ეს ამბავი, რადგან ბევრს გამოსადგე ცნობებს შეიძინენ.

* *

მთავრობას ვანზრახვა აქვს თურმე ბორჯომის ვიწრო ყალიბის რკინის გზა აბასტუმანდის მიიყვანოს.

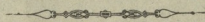
* *

ქუთაისის თავადაზნაურობის წარმომადგენელი

ამ დღეებში ქუთაისის სამხედრო ლუბერნატორის შუამავლობით გავზანვის უმაღლესი მთავრობის წინაშე მოხსენებას დასაველითის საქართველოში ერობის შემოღებაზე.

* *

ეს კვირა სწორეთ საჯარო ლექციების კვირა იყო. ზედ-ზედ ოთხი ლექცია წაიკითხეს ერთი მეორეზე უფრო საყურადღებო. ბატონ ვ. ე. ლსევიჩმა პირველათ წაიკითხა რომინზონ კრუშოს წიგნის მნიშვნელობაზე და გავაცნო ამ წიგნის დაწერის დეფოს ცხოვრება. წიგნს დიდ ძალი ნაკულუქვენება უპოვა და მისი ასე გავრცელება ყველა ქვეყნებში მიაწერა რუსოს წინასიტყვაობას, რომელიც ამბობს, რომ მართალია ურისცევი უმნიშვნელო სიტყვებით საესეა წიგნი, მაგრამ ყმაწვილისთვის ამავე დროს სასარგებლო და საჭიროაო. ჩვენ არ ვეთანხმებით ბატონ ლსევიჩს, რომ რომინზონ კრუშოს შესანიშნავი წიგნი არ იყოს, ბევრ იმისთანა დღეობებში გავრცელებული და ისე უყვართ ყმაწვილებს ეს წიგნი, სადაც ხსენებაც არ არის რუსოსი. კარგი იქნება, რომ ამ წიგნზე პედაგოგებს მსჯელობა ჰქონდეთ და გამოირკვიონ მისი გავრცელების მიზეზი. მეორე ლექცია ზაპარებზე იყო წაიკითხული. ეს საგანი ისე საყურადღებოთ მიგვჩანია, რომ მის შესახებ წერილის შემდეგ ნომერში დაებეჭვათ. ხოლო ლსევიჩის მესამე ლექციაზე დაწერილებითი ანგარიში ამავე ნომერშია დასტამებული.

ჩვენი სახიობა.

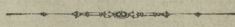
უთმაბათს ნოემბრის 6 დადგეს მსახიობის ჩეტქეშივილის საბენეფისოთ ორი ახალი პიესა, ორივე ჩვენი ცხოვრებდან აღებული პირველი იყო მელოდრამა „ზედი მუხთალთა“ ე. ვაბაშვილისა, გამოკეთებული მისივე თხზულებიდან „რომანი დიდ ხევაში“. ჩვენ ენადელით სცენების გროვას, რომელით შორის ზოგიერთები კარგათ იყო დახატული, მაგალითათ ძველებურათ წიგნის სწავლება, ნიშნობა, და მოურავის დამოკიდებულება გლეხებთან. მაგრამ ამ სცენებს არავითარი შინაგანი არსებითი დრამატული კავშირი არ ჰქონდა, იმიტომ რომ მიზეზი გულისთქმათა ბრძოლის ატებისა და მიუცილებელი შედეგი — მისი უბედურით ბოლო — არ იყო სცენაზე გატარებული ხელოვნურათ, ჩვენ ენადელით ზოგიერთ ნამდელი ცხოვრების სცენებს, მაგრამ ხელოვნების ნახსი კი არ ჩნდა და მისგამო გამოწვეულ ხელოვნურ სიამოვნებასაც მოაკლდა მა-

ყურბელი. ეს კიდევ ერთი იმის მაგალითი იყო, რომ ჩვენი სახიზა ჯერ კიდევ უსუსურ მდგომარეობაშია. ჩვენ ქართულ სცენას, ანუ უკეთ ვთქვათ, ქართულ დრამას ხელოვნური განვითარების ნასახი არ მოეკავება. დრამა-კომედიების შეთხზვისათვის საკმაო არ არის მარტო ხელოვნური ნიჭის ქონება, იმას უნდა თავისებური განვითარება, სცენის ცოდნა და თვით სცენის ცოდნასთან დრამატული თხზულებების შექმნის კანონები. ეს კანონები პირველათ მოიკონეს ძველ საბერძნეთში და შემდეგ იგი განვითარდა შექსპირის მიერ, ხოლო უმწვერვალეს განვითარებადის მიღწელა ლესსინგის წყალობით მეთერთმეტე და მეცხრამეტე საუკუნეში ვერაპოსის ცხელი ნიდავზე. ქართულ დრამატულ ხელოვნებას ავლია ცოდნა ხელოვნების თეორიისა, არ ესმის ის ძირითადი კანონები ხელოვნებისა, რომელნიც ჰქმნიან ნამდვილ დრამას და უმასოთ კი ყოველი დრამატული თხზულება გამოდის აკონილ სცენების გროვად, რომელნიც კი არ აღიიერებენ თან-და-თანობით შთაბეჭდილებას, არამედ ერთი სცენა მეორე სცენის შთაბეჭდილებას აქარწყლებს და მსაყურებელი ყოველთვის დატყმაყოფილებელი გამოდის ჩვენებური წარმოდგენებიდან. ამ არსებითს ნაკულუღეანებებს გარდა ე. ვაზაშვილის მელოდრამაში ჩვენ კიდევ ერთი უსაბოვნო თვისება შევნიშნეთ, რომლის მიზეზით ხშირით დიდი ნიჭის მწერალი თავის ლეითურ სიმდიდრეს უნაყოფოთ ჰუნატავს ცხოვრებაში. ერთ ასეთ სამწუხარო მაგალითს წარმოგვიდგენს ჩვენი შესანიშნავი ქალი-მწერალი. ის ნამდვილ მსხვერპლი შექნილა იმ ტენდენციურ სანტიმენტალური ცმპართულებისა, რომელიც რუსეთიდან გადმოზგეს ჩვენს ლიტერატურაში ჩვენებურმა „ნაროდნიკმა“. ნიჭიერი მწერალი ე. ვაზაშვილისა დღემდის ვერ გათავისუფლებულა ამ ცრუ ტენდენციისგან და ამიტომაც მის არა-ჩვეულებრივ რეალურ ნიჭს მუდამ სანტიმენტალურ ტენდენციური ლაქები, „ტეტიათ მოტრუალებებისა“ ახდენს და ღირსეულს უყარავს. ამ მიზეზების გამო იყო, რომ მისი უმთავრესი გმირი პავლე, ბატონის კარზე გაზრდილი მოახლის შვილი, ასეთი ლიბერალური აზრების მქადაგებელი გამოდგა სცენაზე. ის თვითონ გვაკონობებს, რომ თურქთა მისი ბატონიშვილი გიორგი ლემნაზიაში სწავლობდა, მაგრამ იმან გიორგის მეოხებით ლემნაზიის სასწავლო საგნები კიდევ უკეთ შეითვისა; არითმეტკა გეამეტრია და სხვა საგნები იქნება იმან კიდევ უკეთ იტოდეს, ვიდრე უნივერსიტეტში წასულმა მისმა ბატონიშვილმა. აი, ეს არის მიზეზი მისი, რომ გლგობაში პროპაგანდობს და თავის საკოლოსაც ეუბნება: ნათესაობა სულ ჰოროია, სიყვარული თავისუფალი

უნდა და თავისუფალი სიყვარულის წინაშე ნათესაურმა გრძნობამაც უნდა უტიოსო. აკი, იმიტომაც გაზრდილებულა მისი საკოლო მარო და ჯგერის წერამდის სიყვარულის სიტყვობა უგემგელა ჩათუქვან განათლებულ მოახლის შვილ პავლესთან! ეს ყოველივე ჩვენს ნიჭიერ მწერალს იმისთვის დაჰირდა, რომ საზოგადოებისთვის დამტკიცებინა „ტეტიათ მოტრუალებებ“-ს უმაღლესი თეორიული შეხედულება გლგეკაცობაზე: გლგეკაცის შვილი ისეთი რამ საოკარი ნიჭიერების და კულტურის წარმონაშობია, რომ საკლებში უწერთნელათაც სტუდენტებს თავზე გადაეღებოთ. დროა ჩვენმა საზოგადოებამ ასეთ უნიდავო რწმენას ზურგი შეაქციოს!

დასასრულ არ შეგვიძლია უყურადღებოთ დეტრავით ჩვენი ნიჭიერი მსახიობის ელ. ჩერქეზიშვილის ვოდვეილი „სამოცი წლის არზიყი“. რა შეწინებია და რა შეწინებიათაც ითამაშო თვით ატორამა უმთავრესი რაოლი თავის თხზულებებისა, დარკოა. ჩინებულ ტიპი დაგვიხატა ამ ქალმა ჩვენებური ნაპრისტავლისა და მისი მწერლის ვინლაც ლოთი პისრისა. ამათი მექრთამეობა და ცქრიალა ქართველი ქალის მოხერხებულობა, რომ ქმრის უწყსოა ოინები შეიტყოს, უებარი რამ გამოვიდა. დიდი მადლობის ღირსია ელისაბედ ჩერქეზიშვილისა, რომელმაც თავის მსახიობურ ნიჭთან ერთად კიდევ ერთი კარგი მარგალიტო შექინა, ჩვენ ვოდვეილებს შორის, ქართულ თეატრს.

მახაკველა.

პოზიტეურნი ფილოსოფიის მიძღვრება.

ბ. ლექვიანის ლექცია, წაითხუდა თბილისის „კრუჟოკში“ ნოემბრის 4.

ფონ ნოემბრის „თბილისის კრუჟოკის“ დარბაზში ბ. ლექვიანმა წაითხა საჯარო ლექცია პოზიტეურ (არსებითი, საგნობრივი) ფილოსოფიაზე. ყველა სწავლა-მოძღვრება, მოგვსენებათ, დროს განმავლობაში ირკვევა, იესება და ეთარდება. ასევე გამოირკვა და განეთარდა პოზიტეური მიძღვრებაც, რომლის მამა-მთავართ სამართლიანათ ითვლება საუნარგეთის შესანიშნავი სწავლული ოკოუსტკონტი. ამის მოძღვრების ღირსეულ გამპრობლათ და გამრკვევ-შემავსებლათ ჩვენს დროში ითვლება ეწეველი პროფესორი ბ. ავენარიუსი. მას ეკუთვნის ახალი ტრინიოლოგიის და განხილვის ემპირიოკრიტიკული მეთოდის (მეთოდი, რომელიც არის დამყა

რებული ცდაზე) შემოღება ფილოსოფიაში. აი, ამ ახალი მეთოდის განმარტება შეადგენდა ბ. ლესევიჩის ლექციის უმთავრეს საგანს. ლექცია განიყოფებოდა ორ ნაწილად. პირველი ნაწილი შეიცავდა ადამიანის ცოდნის გენეზისის (წარმოშობა, დაბადება), ზრდა-განვითარების და პირველი ცოდნის მოკლე მიმოხილვას. აქ ლექტორი შეგვო ადამიანის ანთროპომორფოლოგი (განკაცებით) ზე მეტაფიზიკურ (განყენებით) შეხედულებას, მოიხსენა ჩინური სარწმუნოებრივი მოძღვრებ „დაო“, ინდოეთის „ნიშანა“, პლატონის იდეები, სპინოზის „ჟოგადი სუბსტანცია“, კანტის „აფთხი ნათა“ (Вещь в-себе), შოპენჰაუერის „ნება“ ზე სხვა; მან განსაზღვრა ცოდნა შეგნებისაგან (მაგალითით: მე ვიცი, რომ ალი ერთხან—ეს უბრალო ცოდნა, ცოდნა იმისი, თუ რისთვის ერთხან—შეგნება), შეგვო კრიზისის ფილოსოფიაში, დახატა ყველა ამ მიმართულების გამოუდგრობა, მიუწოდებლობა და მიგვაყენა პოზიტიუური ფილოსოფიის კარებზე. ლექტორმა უარ ჰყო ძველი, მეტაფიზიკური ფილოსოფია, გამოარკვია კერძო მეცნიერებათა მნიშვნელობა და აღიარა ახალი პოზიტიუური ფილოსოფია ზოგად, შემავრთებელ-შემაკავშირებელ მეცნიერებათ. ლექციის პირველ ნაწილში ლექტორს, რასაკვირველია, ახალი არა უთქვამს რა ზე დროს უქონლობის გამო ისიც კი ძლიერ მოკლეთ და არა საესებით ვაღმოგვცა, რაც ფილოსოფიის ხელსამძღვანელოებში მოიპოვება.

თავისი ლექციის მეორე ნაწილში ბ. ლესევიჩმა განმარტა ემპირიოკრიტიკული მეთოდი და მისი მნიშვნელობა. ამ მეთოდით ადამიანი მხოლოდ მას ჰკიდებს ხელს და იკვლევს, რაც მისთვის სათუო არ არის და აუცილებელია, რომ ადამიანი არსებობს, რომ ის გარშემო წრეში ტრიალებს. ეს წრე წინ უყენებს მას, თუ შესაძლებელია ასე თქმა, ცხოვრების დასაკლისებას (жизнь-привоесть), ანუ, მარტყით, სხვადასხვა ცხოვრების საშიშროებას, ხიფათს ზე დამბრკოლებელ-შემაფრხებელ გარემოებას. აესნათ მაგალითით: თვალში ჩაიყარდა ფინჩი რამ, ამით წინ დამიღვა ცხოვრების დასაკლისება, რადგან ცხოვრების მყუდროება დამრღევა, სრულ ცხოვრება მომეშალა, განსაცდელში ჩაიყვარდი, რადგან შეიძლება თვალი გამოფუჭდეს და სხვა. მე, რასაკვირველია, ეცდობობ ამ საშიშრობისაგან თავის დაღწევას, მივიწრაფები ცხოვრების უმაღლეს წერტილისაკენ, maximum-ისაკენ. მოვიშორე დაბრკოლება, საშიშროება და ისე დაიბრუნე ცხოვრების უმწვერვალებსა, მაქსიმუმში. ამ მაქსიმუმზე მხოლოდ მაშინ დავს ადამიანი, როცა არაეითარი საშიშროება, არაეითარი ცხოვრების დასაკლისება არ უდგას მას წინ. ცხოვრების გზაზე ასე-

თი საქაან-წყევტო გარემოებანი, ასეთი ცხოვრების დასაკლისება ათსანართ ერთმანეთში გადაჯაჭვულ-გადახლართული ელობება წინ აღმაიანის, როგორც ფიზიკურ, ისე სულიერ მხარესაც და თოთოლობს მისგან გამკლავებას. ამათი წინააღმდეგობის ვაწევა, გამკლავება, რასაკვირველია, უფრო ემარჯება შეერთებულ ძალას, ჯგუფს, ვიდრე ერთ პირს, ერთ ადამიანს. აქედან ცხადია, რომ ადამიანი უნდა ცდილიყო შეერთებულ, კონგრეგაციული ძალ-ღონით გამკლავებას შემაფრხებელ გარემოებასთან; აქედან ცხადია, რომ ადამიანი ადამიანს უნდა მიჰკვლევებოდა, ჯგუფი ჯგუფს, საზოგადოება საზოგადოებას, მხარე მხარეს და საბოლოოთ ელის მას სულ გვერთიანება კაცობრიობისა.

ეს მოძღვრება, როგორც მეთხველიც ხედავს, საზრდობს დარეინის ევოლიუციონური მოძღვრებით და ჰქადაგებს იმასვე, მხოლოდ სხვა სახითა და ფორმით.

ბ. ლესევიჩი საზოგადოთ მკვიტცხლათ და გასაგებათ ლაპარაკობდა, მაგრამ დროს სიცოტავემ, როგორც თვითონაც შენიშნა, ნება არ მისცა მას საესებით გამოერკვია თავისი ლექციის საგანი.

ჭაღარა.

წერილები ინგლისიდან.

VI II

დასასრული *)

დ რ ნ დ რ ი ს.

ხლა მივუბრუნდეთ ისევ ქუჩის უსულო საკნებს. შენობები ყველა ერთიმეორეს გაგეს, არხიტექტურა სრულებით არ მიიპყრობს თქვენ ყურადღებას. ხშირათ მიველი ქუჩა ერთნაირი სახლებით არის გადაჭვდილი. თვითოველს აქვს თანაწირობა სართული: ოთახი, კარი, ყუდჯარა—ერთის სიტყვით, როგორც ერთია ისეთია ყველა დანარჩენი. ეტყობა რომ ყველა ეს ერთი კაცის მიერ უნდა იყოს აშენებული. და მართლაც აქ სხვადასხვა სახლის ამშენებელი საზოგადოება, თუ კერძო კაპიტლისტი არ არის, სახლს ერთი-ორი თვის განმავლობაში ააშენებს და თვითოველს ცალ-ცალკე აქირავებს. ამათი მიზანია ფულის მოგება. ეინც საღში დვას მას სა-

*) ის „კვად“ № 45.

ხლი არ ეკუთვნის, ხოლო ვისაც სახლი ეკუთვნის მას მიწა არ ეკუთვნის. თითქმის მთელი ლონდონის მიწა-ადგილი რამდენიმე მემამულის საკუთრებაა. დიუკი ვესმისტერი, ლორდი პორტმანი, ლორდი ბენბორდი — აი, ვის მამულზე არის ამენებული ინგლისის დედაქალაქი. ესენია უდიდესი მემამულენი არა მარტო ინგლისში, არამედ მთელ ქვეყანაზედაც, ამა, წარმოადგენთ, ლორდ პორტმანს მხოლოდ ბეკტერის და მის ახლო-მახლო ქუჩებიდან წელიწადში ათი მილიონ მანეთს მიწის იჯარას იღებს. და ეს ის კაცია, რომელსაც ერთი სახლიც არ აუშენებია და არც კი იცის, ვინ ააშენა. ის გასცემს სახლის ასაშენებელ მიწას იჯარით, თვითაგულიდან იღებს წელიწადში არა ნაკლებ 80 თუმნისა და 99 წელს შემდეგ სახლი მას რჩება. ჩინებული პირაბაა! და თუ კაპიტალისტები ასეთი პირობით სახლებს აშენებენ, ცხადია ისინიც სარგებლობას ხედევენ. ამ სახით, მდკმური იხდის კაპიტალისტის პროცენტებს და მემამულის რენტას. ლორდ ბენბორდს მარტო ორი ქცევა მიწიდან, სადაც ბაზრობა წარმოებს, წელიწადში ასი ათასი მანეთი შემოაუღის. ხოლო ვესტმისტერ დიუკის სიმდღრე აურაცხელია. ვესტმისტერი — ეს ლონდონის საკუთრეთსა უბანი მის მიწაზე არის გაშენებული. აი, რა შესანიშნავი მაღანი აქეთ ამათ! სწორეთ ამაზე თქმის, ქუჩაზე ოქრო ამოდისა.

ასეთ პირობებში, მოსალოდნელია, სახლის ქირა დიდი უნდა იყოს, ნამდვილათ კი ასე არ არის. აქ, საზოგადოთ არჩევენ ორ-ნაირ შენობას buines hous — საქმის სახლი, ე. ი. ისეთი, სადაც რაიმე საქმეს აწარმოებენ და ფულს იღებენ და private hous — კერძო, ანუ სადგომი სახლიც. ი. ისეთი, სადაც მხოლოთ ცხოვრობენ და ფულს ხარჯვენს. პირველი რიგის სახლი ძალიან ძვირია, ხოლო მეორე რიგის შედარებით იაფია. ეს წარმოადგება იქიდან, რომ პირველნი უფრო ცენტრისაკენ არიან მიჯგუფდულნი, აქ დიდი ვაჭრობა და აღებ-მიცემობა ტრიალდებს. სადგომი სახლი კი ვაჭანტულია ყოველგან, შორეულ უბნებში. აქეთ თავისუფალი მიწა ბევრია და თუ მოთხოვნილებამ იმატა შენობათა რიცხვიც იმატებს. და მოთხოვნილებმა რამ მატულობს იქიდან ჩანს, რომ ყოველ წელს 13—15 ათასი სახლი შენდება ე. ი. სამი ქუთათისის ოდენა ლონდონს ყოველ წელს ემატება. მეორეს მხრით, კაპიტალისტები ცოტა სარგებელსაც ჯერადებთან, აქ ერთობ დიდ-ძალი ფულია და ფულის პატარანი მოხარულია 3—4 პროცენტს რომ მიიღებდეს. სადგომი სახლები, საზოგადოთ, ორ-სართულიანია, იშვიათათ სამ-ოთახიანი. — რატომ აშენებთ ასე პატარა სახლებს? ვითხებ ერთ ინგლისელს.

— მიზეზი ცხადია, ყველა ძვიებს საკუთარ სახლს,

და, რადგანაც ცოტა შეძლების კაცი უფრო ბევრია ვინემ დიდი შეძლებისა, სახლებიც პატარები უნდა იყვენ, რომ გაქირავდეს. — მომიგო ინგლისელმა.

შენობები კვამლისაგან ერთიანათ გაშვებულია, ასე გვთანა ცეცხლი მოუდება და გადაუწვავსო. საიდან მოდის ეს კვამლი? ლონდონი ყოველ დღე ორ მილიონ ბუნხარში ორას-ოარმოცდაათი ათას ფუთ ქვანახშირს წვეს (ზაფხულთათ ცოტა ნაკლებს). ამდენი ბუნხარდან ამოსული კვამლი შევ-ლორუბელივით ეფარება ლონდონს, წასავალი ალაგი არ აქვს, ქარი იშვიათია, პატარა ნიავს მხოლოთ ერთი უბნის კვამლი მეორეში გადააქვს და მეორის პირველში. და ასე მთელი დღის განმავლობაში ექვსი მილიონი ხალხი კვამლში იჩრჩობა. ამას მიუმატებს ისლი და ნესტო და მიიღობთ ლონდონის ჰერს. ეს ნისლი მინიც სა-მავალითაა; შუადღეზე, როცა მზეც აშუქებს და ყოველსავეს ჩვეულებრივი ფერი ადევს, უცებ დანისლავს, დაბნელდება და დღე ღამეთ იქცევა. აღარაფერს ხედავთ, ყველგან იმავე წუთში ფარნებს ანთებენ, მარა ზმირათ ესეც არას შეეგოს, სქელ ნისლში ფარნის ინათლე ვერ ატანს და ხართ ასე არა-სანატრელ მდგამარეობაში. ისევ ბრმას თუ მიმართავთ, თორემ თვალ ხილული ვერას გიშეგლისთ. ბრმებისთვის ხომ სულ ერთია, სინდრე თუ სინათლეა, მას თავის ჯო-ბი უჭირავს და მიდის. და მართლაც, როგორც მითხრებს, არაერთხელ ბრმას თვალ-ხილულისთვის გზა უსწავლებია!

ინგლისელი ამბობს ვინაც აქ გაძლებს, ის ყოველგან გაძლებსო. ეს ასეც უნდა იყოს. შეიძლება ამიტომაც ის ისე ჩინებულიათ ეწყობა ყოველ-ნაირ ბუნებურ მოვლენათა პირობებს. იფიქრებთ, ასეთ ქალაქში მცხოვრებელი უფერული, მისუსტებული და ავანთყოფი იქნებაო. სადაური ფიქრია! ინგლისელი პირიქით ვარდევით გაშლილია, მის ლოყებს ცეცხლი ენთება, სიციქიტე-სიყოჩაღეში ვერაინ შეედრება. ლონდონისთანა სალი ქალაქი მთელ ქვეყანაზე არ არის. მცხოვრებთა მიხედვით აქ ყველა ქალაქზე ნაკლები კაცი ცვდება. ინგლისელი, პირველ ყოვლისა, ასე და-გარიცხეს: აქ ცხოვრება თუ გინდა, ბევრი უნდა იმოძრაო. და მართლაც საჭიროა მულმივი ფიზიკური ვარჯიში, რომ ჩასუნთქული კვამლი და ნესტი ისევ გარეთ გამოიტანო. ამიტომაც ინგლისელს ისე გავიყვებით უყვარს ყოველნაირი თამაშობა. ამას მოუმატეთ ისიც, რომ აქ ჩრავალი ბაღები და პარკებია. ეს, ასე ეთქვათ, ლონდონის ფილტვებია, რომლის საშუალებით იწმინდება ჰაერი. არც ერთი ქალაქი ისე დასე-რილი არ არის ბაღებით, როგორც ლონდონი. და კიდევ რანაირი ბაღი! უზარმაზარი, ხეთ-საათს ვერ შე-მოივლით. ამათში შესანიშნავია ჰიდ-პარკი, რომლის

სიერსე 200 ქცევაზე მეტია. პატარა-პატარა ბალები, ანუ სკეერები ხომ ყოველ ფეხის ნაბიჯზედაა. ზოგი იმათგანი ეკუთვნის კერძო პირს, განსაკუთრებით ზემოთ მოხსენებულ ლონდონის მემამულეთ. აქ არსებობს ერთი საზოგადოება, რომლის მიზანია ყოველი თავისუფალი ადგილის გალამაზება, შიგ სკამების დაღმა და ხალხისთვის სასეირნოთ თუ მოსხვედრებათ

გაკეთება. ამავე საზოგადოების მეცადინეობით ზოგ კერძო მესაკუთრემ თავისი ბაღი ხალხს სასეირნოთ გაუხსნა.

თეთრან შენობა თუ არა, მისი წარწერა მაინც კი მიიპყრობს თქვენ ყურადღებას. ზედათ ერთ ევებერთელა სახლს, მრავალ სართულებით და დიდი ეზოთი, გსურთ გაიგოთ მისი დანიშნულება, მიდი-

ყანზის (თევზი ყლაპიას) წიწილები.

23.

კარგი ოსმალები.

ბიბლიოთეკის ნაწილი
საქართველო
მ. ბიბლიოთეკა

ხართ კარებთან და კედლებზე ამოკეთილ ასეთ წარწერას კითხულობთ: Supported by voluntary contribution — ინახება კერძო ხელის-მოწერით, რა არის ეს? ეს არის ან საავთმყოფო, ან სასწავლებელი, ან სამკითხველო, ან და სხვა რაიმე საზოგადო დაწესებულება. აქ ყოველივე საზოგადო საქმე კეთდება საზოგადოების მიერ. ყოველივე საზოგადო დაწესებულებას ჰყავს თავისი კომიტეტი, თავმჯდომარე, მფარველი, შემომწირველი, თანამგზავნობელნი და სხვ. მაგ. ყველა საავთმყოფო საზოგადოებაში მოგზაოვანი ფულით ცვატლობს, წამლობა, საწოლი, სასმელ-საქმელი ყველაფერი მუქთია, ავთმყოფი არაფერს არ იხდის, საკვირველი ის არის, რომ საზოგადო საქმის ხელის შეწყობა ნიშნავს არა ქველმოქმედებას, არამედ საზოგადო მოვალეობის შესრულებას. აგრეთვე დამხარების მიღება სრულიად არ მოასწავებს სამაწყალოს მიღებას.

ქუჩაზე ძალიან იშვიათათ ხედავთ ძველებს. ითელ ლონდონში შეიძლება ათიოდე ძველის მეტი არ იყეს და ყველა ეს, რასაკვირველია, ხელის მოწერით არის ავებული. ამათ შორის შესანიშნავია ნელსონის ძველი ტრაფალგას მოედანზე. ნელსონი ინგლისის დიდება და სახელი. მასში განზარტყლებულია ინგლისის ზღვის ძალა, ნელსონმა 1805 წ. დამარცხა საურანდეთ-ისპანიის შეერთებულ-ზღვის მებრძობა, დაატყვევა ყველა ხომალდნი მათი ჯარით და წყობილებით. ამ ომში ის მოკლულ იქნა, მარა თავისი გამარჯვებით სამშობლო იხსნა ნაპოლეონის შემოსევისაგან. ინგლისელი ნელსონს უწოდებს ინგლისის მხსნელს და სამაგვიროთ მისთვის შესანიშნავი ძველი დაუდევას. ძველის სეტს აქვს 20 საყენი სიმაღლე, რომლის წვეროზე ნელსონია გამოქანდაკებული, ხოლო ძირი მაღალ პიედესტალზე აბჯენია. საუფძველის ოთხ გვერდზე ნელსონის ოთხი ომია გამოკეთილი. ჩრდილოეთით, ბრძოლა აბუკირთან (1798), ნელსონი თავში დაჭრილი უკანე აბრუნებს ექიმს ამ სიტყვებით: „ჯერ ჩემი ჯერი არ მოსულა“. აღმოს.: ბრძოლა კონპეზანგთან (1801), ნელსონს ზის ზარბაზანზე და დამარცხებულ დაწელებთან ზარის პარობაზე ხელს აწერს. დასავლ.: ბრძოლა ენსანთან (1797), ისპანიის ხომალდთა მთავარ-სარდალო თავის ხმალს ნელსონს აწვდის. სამხ. ბრძოლა ტრაფალგართან (1805), ნელსონი კვდება, მარა უკანასკნელი ძალ-ღონე მოაქრეუა და მხედრათ შეძახა: „ინგლისი მოედის, რომ თითოეული თავის მოვალეობას შესრულებს!“ ძველი დამჯდარია ნახევარ მილიონ მანეთით, ამავე მოედანზე არის ინდოეთის სარდალთა ძველნიც. ერთზე აწერია თვითონ სარდლის მიერ წარმოთქმული სიტყვა: „ჯარის კაცნო, თქვენი

შრომა, თქვენი ტანჯვა, თქვენი მუშაობა და თქვენი მამაცობა ახასოღეს არ იქნება დავიწყებული მაღლიერ სამშობლოს მიერ“.

საზოგადოთ, ინგლისელს გამოჩენილ ალავას ძველის აშენება არ ჰყვარებია. სამაგვიროთ მას ძველები აუგია ტაძრებში. ლონდონის ორი სოპორო, წმ. პავლის ღ. ეესტმისტრისა, საესეა შესანიშნავ მოღველთა ქანდაკებით. აქ თქვენ ნახეთ ყოველ-ნაირ მოღვეწს, რომელსაც კი თავის გზაზე რაიმე შესანიშნავი უწარმოებია. ლაიელი და დარეინი, რომლებმა პირველათ დაარღიეს მოსეს მოთხრობა ქვეყნის გაჩენის შესახებ, ეესმისტრის ტაძარში არიან დამარხულნი, ხოლო მათ გვერდით კი ეილაც ღვთის მეტყველნი. ასე ვამიწვით, ერთ ალავას ერთ ძველ-მომქმედებრადის ძველსაც კი წაეაწყდი, წარწერა აქვს ურიულოთ და ბერძნულათ. ვამეტყველო რჩებით, როცა ეკლესიაში ასეთ წარწერას კითხულობთ: აქ განსიყენებს შესანიშნავი ბიოლოგი, აეტორი ამა და ამ თხზულებათა, ჩარლზ დარეინი, ან და: აქ განსიყენებს შესანიშნავი გეოლოგი, აეტორი ამა და ამ თხზულებისა, ჩარლზ ლაიელი. ერთა სიტყვით, აქ არის ძველნი მეცნიერთა, არტისტთა, პოეტთა, სახელმწიფო მოღვეწეთა, სარდალთა, ღვთის-მეტყველთა, ქველ-მომქმედთა და სხ. როცა ყველა ამას ათვალიერებთ, იმ აზრზე მიღიხართ, რომ ინგლისი თანასწორ პატრის სცემს ყველა მის შესანიშნავ შეილს, მიუხედავთ მისი მიმართულებისა, აზროვნებისა და სარწმუნოებისა. საყდრიდან ხატები გარეთ გუტუანათ და შიგა, ამპირთა ქანდაკებანი შეუტანათ. აი, ვის წინაშე ლოცულობს ინგლისელი.

ამნაირათ, ყველა ქალაქის სახე მის ქუჩაზე ჩანს. გაივით უკანასკნელი და გავებული გვექნათ პირელი. ლონდონის ქუჩა გვიჩვენებს ლონდონის ორ ერთი მეორეს მოწინააღმდეგე საზოგადო დედა-აზრს. ერთი მხრით, ყოველი კაც კი თავისთვის იღვეწს, თავის ინტერესებს მისდევს, თავის საქმეზე მიიჩქარის. ქალაქის მთელი წყობილება მიმართულია იმისკენ, რომ ამ კაცს თავისი საქმე გაუადვილოს, მის შრომას ხელი შეუწყოს, ხოლო სახელმწიფო მას ერთიანათ შორდება, რაც შეიძლება მეტ თავისუფალ ასპარეზს და თავისუფალ გზას აძლევს. მეორე მხრით, ყოველივე საზოგადო საქმე საზოგადო ძალ-ღონით კეთდება. თუ პირელი შემთხვევაში გაცხარებული ბრძოლაა, მეორე შემთხვევაში სამაჯალითა ერთობაა, სახელმწიფოს იარაღ აქ აქვს ალავი. ის ვანდენილია იარეიდან, მისთვის მხოლოთ მოსამსახურის ადგილი მიუჩენიათ და მეტი არაფერი.

ამით ეთათებს ლონდონის ქუჩის შესახებ საუბარს.

ეს თავის-თავით საგულისხმოა, რომ აქ არ არის თბილისის ტალახი, ქუთაისის მტკერი და ფოთის ჭაობი.

საზღვარ-გარეთელი.

მოხუცი გმირი.

(ხალხური)

აგებრდი, გემნობა დაჯგერტი, მისუსტა თვალთა ჩენამა, მუსლეპა მიწვეს განგალი, მიმტყუნა უერთა სენამა.

რცე გიუბე, იგი ზღვარ გარ ნასკვარ კატთა ქცეული, უღონო პეში უძღურნი სიბერისაგან ძლეული.

წავიდა ის დრო, როდესაც სისხლი ღვრავდა საფრთხით, გული მიწვედა ბრძოლის გელს, მკვლეი მეწინადა საომრით,

როცა ჩემს ფოლადს გაჯეხიდა მზეზე გაჭკონდა წინაღობი. და მოქნეულს მტრის ძეგლებზე სამგლოვანრო წინაღობი;

ბურჯულ უღვრია მტრის სისხლი, უღებავს წითლათ მთა-გელა, ბურჯულად გაჭირვებულს ისა შეუღია მფარველი.

ახლა გი ჩემთან იქმანა, რცე რომ მტრის სისხლი დაღვრა, იმის პირს უანგი აშენებს, როგორც მე—ჩემი ჭაღარა.

ჭაღარა გულს ვერ გამოიტყის, ვერც დამძღვებს იგი სრულათა, გარეგნით სასუ გამოცვლადს ისევე ჭეა მიწვეს გულათა.

ახლაც შეუბძი მოსულ მტრს, თუმცე ზღვარ შემიწვეს ძალა; გულში ვერ გიღვეს მადვივის მდინარედი ნამგნწყვლად.

მტრის ვერ გემონვა, ჭრთველო, მსუღის დაცვა ვალა, ვიმსხევებ, სანამ სიკვდილს გული არ დაუშალა.

დაგებრდი, სრულათ დაგებრდი თმა გამსდომია ჭაღარა, მაგრამ მოსუსტს გამსხსნეს ბრძოლის ვული და ნაღარა.

სოფ. გ—ძე.

კავკასიის პირველი გამოფენა ბოსტნეულ-ბალეტლობისა.

ამოფენა დაიწყო ოკტომბრის 15-ს და გიორგი ბოსტის 2 რიცხვამდის გაატანა. გამოფენაში მონაწილეობა მიიღეს 127 გამოფენელი (ექსპონენტმა). თვით გამოფენა ათ ნაწილათ იყო გაყოფილი.

დაწყების წინათ გადინადეს პარაკლისი, რომელზედაც დაესწრენ სამეურნეო მინისტრის წარმომადგენელი და სხვა წარჩინებულნი სახელმწიფო მოხელენი, რომელნიც განსაკუთრებულ ყურადღებას აქციენ მიწის მოსავლის სხვა-და-სხვა დარგის წარმატებას კავკასიაში.

ბარაკოს შემდეგ მოხდა სხდომა, რომელზედაც აირჩიეს საექსპერტო კამისის თავმჯდომარეთ მეთრნეობის ინსპექტორი გვეესკი და მის სექრეტრათ იანსებე ქუთათელიძე. შემდეგ თითოეულ განყოფილებათის ცალკე-ცალკე საექსპერტო კამისიები იყო დადგენილი.

პირველ ნაწილში იყო მიწის ნაყოფიერობა და ხილეულობა გამოფენილი.

ამ განყოფილებაში განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა ლალოდებიდან წარმოდგენილი ენფიანჯიანცის და ჰაჯი იზმაილ ოლის ხილეულობა, ეანდამის, დუშესი, ალექსანდრეული და ცულაბი—სხლეები; ვაშლები—კალიგილი სხვა-და-სხვა ფერისა, ანტონაური, რენეტი, არაბული ვაშლები და სხე, ატმები ორდუბადის და ლალოდებისა.

გიოქაის სკოლის წარმოდგენილი თუთხმეტა სხვა-და-სხვა ჯიშის ბროწეულები, თითო ისეთი დიდი იყო, რომ ორ გირვანქას იწონიდა.

გორის მახრიდან წარმოდგენილი თ. ვასლი მახაბლისა და ისიაი ფურცელაძის, ისარლოვის, ხეთავურივის და ცხინვალის ხილეულობა.

ახალციხიდან წარმოდგენილი სამოქალაქო სასა-

წავლებლის მრავალი ჯიშის ხილუელობა, რომელმაც დიდი ყურადღება მიიქცია მკოდნე კაცებისა.

დასავლეთ საქართველოდან (ქუთაისის გუბერნიიდან) გამოყენებაში მომწოდებლობა მიიღო მხოლოდ ორმა მასხრამ გურიამ და ლეჩხუმმა.

ლეჩხუმიდან ღურამ ასათიანმა სამი ჯიშის მსხალი ჭეაშლი, ოღოლა ასათიანმა სხვა-და-სხვა ჯიშის სხელი ეაშლი, ბრაწოყელი, ატამი და ჩიხები.

გურიიდან ამხანაგობამ—შუამავლობა—სხვა-და-სხვა ჯიშის მსხალ-ეაშლი და თხილები; ჯიშ. ბერეკიანმა—მსხალი და ბა, თუმანიშვილმა ბია (კომში), მსხალი და ეაშლი, ბაგის მასწავლებელმა ჩხავერის ყურძენი, ეაშლუელობა და ბოსტნუელობა.

ოდშიდან—სუქუნის შვილმა საუცხოეო ჯიშის ბოსტნუელობა.

აფხაზეთიდან—ცხუმის ალექსანდრეს ნორმალურ სკოლამ—ბოსტნუელობა, მსხალ-ეაშლი და სხვა-და-სხვა ჯიშის თესლუელობა, სამთო სკოლამ—ყურძენი, ბადრიჯანი და სხვა.

სვანეთიდან—მუგლის სკოლამ მთელი ბოსტნუელობის ნაწარმოებებს საუცხოეო კალდექცია, თმუცა საუბუდუროთ დიდი ხნის მკვაზერობაში ბეერის მთავანი გაუფუჭებულოყო.

მორავნის მახრამ—ყვირილის სკოლამ სხვა-და-სხვა ჯიშის ყურძენი; კრახუნა, მწეანე, საფერი ჭე სხვა.

რაჭიდან—ნიკორწმინდის სკოლამ—სხვა-და-სხვა ბოსტნუელობა.

მეორე ნაწილში იყო გამოყენილი ნამყენობა. მესამე ნაწილში—მასართავი მცენარეულობა ჭე ყვირილუელობა. ამ ნაწილში ფოთიდან იყო გამოზხანენილი სხვა-და-სხვა ჯიშის მცენარეები, ნაძვი და მრავალნარი ჯიშის ცხელი ქვეყნებას მცენარეები, როგორც მავალითათ ფინის ხე და სხე.

მეოთხე განყოფილებაში ბოსტნუელობა და თესლუელობა.

მეხუთე განყოფილებაში—მეღიწეობა და ცენახიულობა:

ცხუმიდან ასათიანის ლენიო, გურიიდან ჩხავერი და აღსა. ცუხუმიდან კაქუი.

მეექვსე განყოფილებაში—ძვირფასი მცენარეულობა და სააღებ-მიცემო ნერგეულობა და თესლუელობა.

ამ განყოფილებაში დიდ ალაგს იჭერდა აუხაზეთიდან ცხუმის მახლობლათ (სინოპს-ბაღის) ნაწარმოები ცხელი ქვეყნების ხილუელობა: იაზარენი ხურას—კაკი 15 ჯიშის, იაზარენი მარწყვი, ბია (კომში) ჩაი და პრბაგის მუხა.

ცხუმს ტატარინოების ბაღიდან საუცხოეო კართოფლის ნარი ნაყოფი ბატატო და სხე.

ჩაქვიდან ვლჩინომ და სლოდეკოვმა წარმოადგინეს თიანთ დაღებიდან ორმიკამდის ჩაის ნერგები, ბუჩქები, თესლი და შემზადებულო ჩაი საუცხოეო გემოსი; ჩინური ჯინჭარი-ჩამი წარმოადგენილი თ. ტუფო ნაკაშიძის მიერ და მისგან შემზადებულო ძაუები, რომენილი აბრეშუმს ჰეაენე, აგრეთვე მისი ქსოვილები.

ამდე განყოფილებაში იყო აგრეთვე წარმოადგენილი ცხუმიდან ერთნარი კვხი (გძელი გოგრა), სახელოთ ლუფლა, რომელიც, როცა განმება, ტანის საწმენდ რთუბათ იხმარება.

მეფუტკრეობისა ჭე აბრეშუმეულობის განყოფილებაში მოწოდებლობა მიიღეს მომეტებულათ დასავლეთ საქართველოდან; ამათ შორის საჩხერის სკოლის მასწავლებელმა ყარამან ჩხვიძემ წარმოადგინა თაფლის სანთელო, სარიაქო და თაფლის ლენიო.

ახლსენაჯეს ნორმალურმა სკოლამ წარმოადგინა ჭიქის სკა ფუტკრათ.

ბაგის სკოლამ კრახუქი და თაფლის სანთელი. ქუთაისის სამეურნეო სკოლიდან წარმოადგენილი იყო ხუთნარი თაფლი და ჩარბობინი სკა, მოაფუფებეს ნაეტები.

აბრეშუმეულობის განყოფილებაში განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევდა ქენი ნ. პ. ქიქოძის ასულის ნაქსაეები და დარაიები, ნ. ჭეჭანიძის დარაიები, მ. გოგოლაშვილის ნაქსაეები, ბაგის, სენაკის, ჩიხათის სკოლების აბრეშუმის ნაწარმოები.

მთელ გამოყენის დროს მოხდა შვიდი სხლობა. წაითხულო იქნა 24 რეფერატო ბაღოსნობაზე და მეურნეობაზე; გამოყენიდან შემოვიდა სულ რვაას მანეთაძის ხარჯიანთ. კამისიგება სხვათა შორის ჯილდოები მიუსაჯეს:

დადა გერგსლავის მეწადლი ნ. ქიქოძისას, ისაია ფურცელაძის, ი. სულხანოეს, ი. ჭეჭავაძეს ელტინოს, ალექსანდრეს მასწავლებელს და ამ სკოლის მასწავლებელს ადამიას.

ბატარა გერგსლავის მეწადლი: თ. ე. მაჩაბელს, ბაგის სკოლას, ამ სკოლის მასწავლებელს გ. შარაშიძეს, მასწავლებელს ყარამან ჩხვიძეს.

ბრახაგოს (ბრახოს) მეწადლი: თ. ე. მაჩაბელს, ბაბუნაძეს, მასურაეს, ჩიხლაძეს, ნ. ჭეჭანიძეს, გ. ენიკოლოფის და კ. ინიკოს.

ჭეის ბრათო: ხეთაგურაეს, გ. ენიკოლოფოს, სუჯუნის სკოლას, ნიკორწმინდის სკოლას, ყვირილის მასწავლებელს, ქალაქის ქალს, თ. ე. მაჩაბელს, წინამძღოლიანთარის სამეურნეო სკოლას, დერჩის ბაღის მეპატრონეს ლეჩხუმში ასათიანს, ალექსანდრეის ნორმალურ მასწავლებელს, ცხინვალის სკოლას, ქუთაისის სამეურნეო სკოლას, ახალსენაკის სკოლას, იაკობაშვილს, ხუციშვილს, მ. გოგოლაშვილს, ს. ჯორბენაძეს, ბერეკიანს ჭე ბერიძეს.

წარუღეს პირველათ იყო ჩვენი ქვეყნის ბაღეულობისა და ბოსტნუელობის გამოყენა. ბეგრს ჩვენს მემამულეს და მეურნეს ჯეროვანი ყურადღება არ მიუქცევიდა ამ გამოყენისთვის, მაგრამ რადგან საბაღოსწო განყოფილებას კავკასიას აზრათ აქეს ყოველწოლს გამართოს თავის დარბაში ასეთი გამოყენები, იმედია, მომავალში უფრო დიდი წარმატება ექნება ჩვენის ქვეყნის სხვა-და-სხვა დარგის საოჯაგო და სამეურნეო წარმოებას და თვით სოფლის მეურნეობი უფრო მომზადებულათ შეგებებიან ამ სასარგებლო საქმეს.

მგზავრის შენიშვნები.

(ე ვ რ ა მ ა შ ი *)

IV.

ბხალზე უფრო ცხადია, რომ სიმღიღრეს ადამიანის ორგანიზმის განვითარებასთან არაფერი დაეწმირი არა აქვს. რასაკვირველია, მდიდარი ჯარბზე უფრო კარგა ცხოვერებს, კარგს ქაშს, კარგს სვამს, ნებეგრებს და ამიტომ მეტსაც ცოცხლობს. მაგრამ მისი სიმღიღრე იქიდან კი არ გამომდინარეობს, რომ მდიდარი ვითომ „რჩეული“ იყოს და, როგორც ორგანიზმი, სხეებზე უფრო განვითარებული. მის სიმღიღრეს მუშა ხალხი ჰქმნის მუღღივი ოფლის დენით, შეუწყვეტელი მუშაობით. ამ მუშაობის ჯილდოთ მას მცირე ნაწილი ეძლევა ქირათ, ხოლო უღიდესი წილი კი საწარმო-ო იარაღების პატრონს, ე. ი. კაპიტალისტს.

ერთი იტალიელი ეკონომისტი მდიღრებს პარაზიტებს აღარებს და, ჩვენი აზრით, საუცხოოთაც მოგვხსენებთ, პარაზიტი სხვა განვითარებული ორგანიზმების სხეულით იცეხება. იგი შეუძერება, მაგალითით, სპილოს, ლომს ტყავში და იქ წოვს იმით სისხლს, ეს არის მისი საკვები. სპილო-ლომში ბეგრს წელობს, ბეგრს იტარებდა, მარა რას მოუხერხებს, რას უზამს იმ პაწაწინა, უჩინარ ცხოველს, რომელიც მას სხეულში ჩაჯდომია და ხორცს ჰკლევს. მეტი რა გზა აქვს, უნდა თიმიწოს და მისი სისხლის მწოველი, საცა წაეა, ყველგან თან ატაროს. აქ გამარჯვება პარაზიტებისაა. მარა ნიწნავს ეს იმას, რომ პარაზიტები ლომზე და სპილოზე უფრო „რჩეულნი“ უფრო პროგრესის, განვითარების წარმომადგენელი არიან? ბრძოლაში გამარჯვება პარაზიტს არ აეთარებს. იგი მუდამ პარაზიტათ უნდა დარჩეს, მუდამ განვითარებელი, რომ შეიძლოს სხვა ორგანიზმის ტყავში შეძრომა და სხვისი სისხლით თავის კვება.

კიდევ მაგალითი. წარმოვიდგინოთ მილიონების პატრონი, მაგრამ ამასთან ბრმა, კოკლი, ჭლექიანი ან დამბლა დაცემული, — ასეთი წარმოდგენა დამეთანხმეთ, ძნელი არაა. ასეთი მდიდარი დაჯობრეთ ღარბის სირბილში, მარა მილიონერი ეტლით, ხოლო ღარიბი კი ფეხით. რა თქმა უნდა, ეტლში ჩაბრძანებული ბურჟუა გაასწრებს ფეხმარდ პროლეტარს. მარა ნიწნავს ეს იმას, რომ სხენებული ბურჟუა ფეხმარდ ღარიბზე უფრო განვითარებულია სხეულით, უფრო „რჩეულია“? — რასაკვირველია, არა. აქ მისი უპირატესობა ხელოვნურია და არა ორგანიზმული.

წინააღმდეგე: ქონებრივი პრივილეგია განვითარების მაგიერათ ასუსტებს, აძაბუნებს ორგანიზმულათ მდიდრათ კლასს. მუდამ ნებეგრობა, მუდამ დასვენება, სიზარმაცე, ბეგრი ჰამა, ბეგრი სმა, ბეგრი ქონი და ნანასებური ზნეობის გამხრწნელი როსკიბები, — ყველა ეს ერთი ერთმანეთში ზავდება, რომ ბურჟუას ფიზიკურ სიმრთელეს ბოლო მოუღოს...

მარა თუნდა დავიფიქროთ ყველა ეს. ვთქვათ, რომ ყველა მდიღრევი განვითარებულ ორგანიზმებს წარმოადგენენ და ბრძოლაშიაც, ბუნების კანონის ძალით, იმათ უნდა გამარჯვონ. ყველა ეს ტყუილია, მარა ერთ წუთს სიმართლეთ ჩეთვალათ. მათი შეილება? შთამომავლობაც, უტყველათ, ასეთი უპირატესობისაა. ნუ თუ ამის გამო ის წინ სელს, პროგრესის მომსაწვებელია? კაპიტალისტი სიკვლეს შემდეგ თავის მილიონებს შეილენს უტოვესს, რომლებსაც ამ უთვალავი სიმღიღრის შექმნა-შეძენაში ერთი თორეც კი არ გაუნძრევიათ. იმათში თუნდა ბეგრი იდიოტიც იყოს, ცხოვერებაში გამარჯვებული მაინც ის არის, მაშინ როცა ღარიბის შეილი, თუ გინდ ის ბუნებით გენიოსური ნიჭით იყოს დაჯიღდუბებული, მაინც სიღარიბეში მოკვდება, რადგან შეუძლებლობის გამო სასწავლებელში ვერ შეეა, სწავლას ვერ მიიღებს, თავის ბუნებრივ ნიჭს ამ გვარათ ვერ გაზრდის და ვერ გამოიჩენს. და რომ ბურჟუათა შთამომავლობა თანდათან სუსტი გამოიღოდეს, ამას ხელს უწყობს თვით ბურჟუაზული ცოლქმრული შეუღლება, ქორწინება. ახალგაზდა, ჯანმრთელი, სიკოცხლით სასეც ცოლქმრისგან უფრო ჯანსაღი შთამომავლობაც წარმოადგება. ასეთი შერჩევა (selection) კაცობრიობის ფიზიკურ განვითარებას ხელს უწყობს. მარა ბურჟუაზიამ ფული და ანგარიში ქორწინებაშიაც გადაიტანა ღ ბურჟუაზული ქორწინება ისეთსავე ყიდვა-ყაყიდის კონტრაქტს შეადგენს, როგორც ყველა ჩვეულებრივი ვაჭრული კონტრაქტი. ბურჟუა ცოლის შერთვასაც მოგება-წაგების თვლით უყურებს. ქალი, რომელსაც ბეგრი ფული აქვს, თუნდა ბებერიც იყოს, ოთხმოცი საყვარელიც გამოეცალას, დამქწნარი და სიკოცხელ გამოლეული, მაინც იშოვის ახალგაზდა ქმარს, რომელიც მას ფულის გულისთვის შერთავს და ამგვართ ცოლის მზითვეთი მდიდარი გაზდება. მარა ასეთ საპატარძლოს თვით დიდი კაპიტალის პატრონიც კი არ დაიწუნებს, რადგან მას წარმოებაში რაც მეტი ფული ექნება, მით უკეთესია, მით მეტ მოსაგებს იშოვის, მით მეტათ ვაღიდებს თავის სიმდიღრეს. ქორწინება კი რას დაუშლის? სახლში ერთი ბებერი ქალი მოემატება, რომელსაც „კოლი“ ერიქმევა; მაგრამ ეს მარტო სახელი იქნება, რადგან საყვარლები ბლომათ იშოვებინან... „ხან მოხუცი მა-

*) ის. „კვლი“, № 45.

მაკაცები ყოფილობენ ახალგაზდა ქალებს და ხან ბებერი ქალები ახალგაზდა ვაჟებსა⁴, ამბობს ლეტურენო და მოჰყავს ამის დასამტკიცებლათ სტატისტიკური ციურები. ამ ციურებიდან ჩანს, რომ საფრანგეთში ერთ მილიონ ქორწინებათა რიცხვში 769 ქორწინება ხედება 18—35 წლ. ვაჟებს, რომელნიც 50 წლისაზე უფრო ხნიერ ცოლებს ირთებენ, ხოლო 651 ქორწინება 18—35 წლის ქალებს, რომლებიც მიჰყვებიან ცოლებათ 60 წლისაზე უფრო ხნიერ ქმრებს. ეს ციურები, ცხადია, მხოლოდ მდიდრებს შეეხება: მდიდარ კაცებს და ქალებს. 18 წლის ღარიბი ქალი, რასაკვირველია, 70 წლის ღარიბ მამულს არ შეირთავს ქმრათ... ამისთან ეჭვი არაა, რომ ამ მოყვანილი ციურები სინამდვილეზე ძალიან დაშორებულთა.

„Bellum omnium contra omnes—ამბობს ზემოხსენებული გეანომოსტი,—თუ დაბალ არსებება შორის აუცილებელი საფუძველია პროგრესის, განვითარებისა, აღმართა საზოგადოებაში იგივე bellum აღმართა დაღვივის, რეგრესის მიზნებს წარმოადგენს და კაცობრიობა თვისი განვითარების, წინსვლის საშუალებას ასეთ მშვენიერ ბრძოლაში არ უნდა ეძიებდეს. ის, რაც ბუნებაში დაბალ არსებებათა პროგრესის აუცილებელი პირობაა, აღმართათვის საკმარისი არაა, რადგან აღმართა—აღმართა ე. ი. ცხოველებზე უფრო განვითარებულია, უფრო მაღლა დგას. რისთვის უნდა ვფიქრობდეთო, კითხულობს ის, რომ სასტიკი ბრძოლა ძლიერთა და სუსტთა კაცობრიობაში მუდამ უნდა არსებობდესო?“

და რომ კაცობრიობაში ერთ ღღეს ბრძოლა, რომ ერთ ღღეს homo homini lupus (კაცი კაცს მჭამელი) არ იქნება, ეს არა უბრალოა „ფიქრია“ ფანტაზიური კეთილი სურვილი, არამედ მეცნიერების, ნამდვილი, კლასიკური ინტერესების გარეშე მოყვ მცენიერების, გამოკვლეული და დამტკიცებულია. და როგორ გგონიათ? სწორეთ ამ სასურველი მამულის შემქმნელი მხოლოდ მეუზა ხალხია, ის მეუზა ხალხი, რომელიც, ბურჟუაზია აზრით, დაბალ საზოგადოების წარმატებისთვის მაგნებელ ელემენტს წარმოადგენს... ეს „სუსტი“, ეს „რეგრესისტული“ ელემენტი ნამდვილათ მთელი კაცობრიობის პროგრესის მატარებელია და რომ სხვას ყველაფერს თავი დადებებოთ, მართო ეს გარემოება სრულიად თვალსაჩინოთ მხრის იმით აზრის შეცდომილებას, რომელნიც ჭეჭობენ, რომ აღმართა საზოგადოებაში ბრძოლა აუცილებელია და ამ ბრძოლიდან გამარჯვებულინი ძლიერნი ე. ი. ჩვენი დროის მდიდრები წარმოადგენენ პროგრესისთვის რჩეულ ელემენტსა...

ვიძიებთ,—თანამედროვე ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში ს-მდიდრებს და ამ სიმდიდრის პატრონს ვითომ და ორგანულ უზირატუსთან შუა არავითარი კავშირი არაა. მდიდრის ფიზიკური აგებულება და მისი მატერიალური ქონება—სულ სხვადასხვაა. სიმდიდრე ბურჟუაზიის ორგანოულ აგებულებას განვითარება ხელს არ უწყობს,—წინააღმდეგ, ასუსტებს და აძაბუნებს მას.

ფ. პატრიშვილი.

(შემდეგი იქნება)

ქორწინების აწერა პრინცის ლუკიანე მიურატისა ჰერცოგინია რუანისთან. *)

(ფრანგულად ნათარგმნი)

მოს რიცხვს იენისას იქმნა გადახდილი ქორწილი პრინც ლუკიანე მიურატისა ჰერცოგი და ჰერცოგინია რუანის ასულთან. ქორწინება ესე აერთებს ორ ოჯახს, რომელთაც საფრანგეთის რჩეულ გვართა შორის უჭირავსთ პირველი ადგილი.

ერთი შთამომავლობა რუანთა ღღეს ხედება პრინცესსა მიურატისათ.

პრინც იოაკიმ მიურატმა—კავალერიის გენერალმა და ბიძამან პრინც ლუკიანისამ დატოვეს სამსახური მას შემდეგ, რაც გამოიკა ბიძამან საფრანგეთის პრინცების შესახებ. ჰერცოგო რუანი უფრო ბედნიერი და როგორც დეპუტატი მოზრბიკისა ოცდაორი წელიწადი მსახურებს საფრანგეთის საკეთილდღეოთ.

მაგარი ჯარში კიდევ არიან სხვა მიურატები: პრინც ლიუდვიკი—ნაპოლეონ მიურატი, მძა არის პრინც ლუკიანე მიურატისა. ეს არის ძივილ მოსაწონი მხედარი, რომელმაც, დიდი ხანი არ არის, რაც მიიღო აფიკრბა მადაქსაქში, სადაც იმის გამოჩინა შესანიშნავი მამაკობა და გადაჩინა სიკვდილს, რომელიც ელოდა მას რამდენისავე დღის განმავლობაში; პრინც ნაპოლეონ მიურატს კარგი მამაკური და გამებდვი შესწდლობა აქვს, როგორც ჰქონილთ მის წინაპართ. ეს არის ერთბ მძლავრი. გასაკვირველი მოყვანილობისა, სამედროთ კარგა ვაჟურთინილო, სწრაფი, მამზიდველი. ეს ახალგაზდა მხედარი ამ დროებით მოყოფება ალსონში, სადაც ბიძა მისი პრინც ლიუდვიკ მიურატი ასრულებს თავის სამხედრო სამსახურს.

პრინც ლუკიანე, რომელიც დაქორწინდა ამ ღღეს, უფროსა პრინც ნაპოლეონ მიურატზე. ეს დაიბდა 1870 წელს ომიანობის დროს, მამასავე ის არის ღღეს 27 წლისა გაათავა რა სამხედრო სამსახური მან აღრიდნევე გამოიჩინა განსხვავებულ მიდრეკილება ლიტერატურაზე და არტისტობაზე; ეჭვი არ არის, რომ პრინც ლუკიანე მიურატი უმეტეს დროს, ღღეს შემდეგ გაატარებს კავკასიაში თავის ახალგაზდა მეუღლენ პრინცესსთურთ.

პრინც ლუკიანე მიურატი არის შეიღი ვადაცვალებულის პრინც ახილ მიურატისა და პრინცესსა სალომე დაღინა-სამერკელიოსა, მას უმეტესი ნაწილი სიყმაწვილისა გაუტარებია თავის მშობლების მამულში,—სამერკელიოში. ვის არ ახსოვს პრინცი ახილ მიურატი ქედმალონი, მხედარა ძველი ხელომწიფობის

*) ლუკიანე მიურატი არის შვილიშვილი სამერკელის უკანასკნელის მთავრის დავით დაღინისა. ჩვენი შთისხველებისათვის ამ ქორწინების აწერა საინტერესოა, რადგან ლუკიანე მიურატი ჩვენი ქვეყნის შუაბტონე და მამულიშვილია.

დროისა, რომელიც, ერთ შეწინააღმდეგებულ აფრიკიდან, ჩათა შეერთო სამეგრელოს მთავრის ასული. პრინც ახლოს გრია ამერაკელი სისხლი. დედა მისი, ყო ამერიკელი, პრინცესა ლუკიანე კაროლიანა ფრანგის ასული.

პრინც ახლო მიურატი, ომიანობის დროს, მსახურებდა ფელდ მარშალ მაკ-მაჰონის შტაბში; მიუღია მონაწილეობა ბრძოლის ეფელვ რისხსოფეროში და იმპერატორი გაუყვანა სეფანში. ნაპოლეონ მე III-ს არ ჰყავდა მანვე უერთგულესი არც ამხანაგი, არც მსახური. შემდეგ ომიანობისა პრინც ახლო მიურატი მოათავსდა ელისიის მინდერებში, შემდეგ ხეწვარში და მისი სასახლე, როგორც მისივე საზღვრული სახლი ბრიუნოში, გახდა შუა ალავათ ახალგაზრდა ბონაპარტულ პარტიისთვის. ვანსხევებული სამხედრო წოდებაში პრინცი, არა ნაკლებ მტკიცე ხასიათისა გამოაღდა პოლიტიკაში და დიპლომატიკაში. მან შეითვისა და გარემოებარჯავა ყველა პირები უპარეველეს დასისა. მისი სასტუმროში, რომელიც გახდა პირველ პოლიტიკურ სასტუმროთ პარიკში, შეხედდებოდათ ხოლომე: გრანფი კასინიას, და მის შვილ ჰაფეუ კასინიას, ვრალე მონის, დენერალ ფლერის, კლიმენტ ლუვერნუსს, მარკოზ ლაფლეტს, ჰერცოგ რიგოლს, პინარდს, უ. ყოლიბუსს, უ. ბეიკს და სხვებს. ერთი სიტყვით ყველას, — რომელითაც ჰქონდა იმედი ბონაპარტის სახელშეწიფო ოჯახის აღდგენისა.

ნაპოლეონ მე III-ს სიყვდილმა და სამეფო პრინციის გადაცელებამაჲმ პარტიის საბოლოოთი მოუსყარა იმედი; ხოლო პრინც ახლო მიურატისა დატოვა პარიკი და პრინცესასთურთ დაბრუნდა სამეგრელოში, სადაც გაერთო იგი სამეურნეო მუშაობაში, დიდი ხანი არ ამისა, რაც ის გადაიკვალა სამეგრელოში, სადაც ექსპანდირება და გავერცელებინა კავკასიის ხალხთა შორის სიბეჯითე მუშაობაში და მით მოემკო მუნიციპალიტეტი და სხვაენა. მან დატოვა ერთი იმპერატორის წერილი ფელდ-მარშალის მაკ-მაჰონისა დიპლომატიკაში, — წერალი, რომლისც მოაწიწებოთ ინახავს მისი ომალღესობა პრინცესა ახლო მიურატისა; თურმე ამ წერილში არის დაწერილებით ახსნილი გარემოებანი სეფანის ლაშქარობისა. პრინცესა ახლო მიურატისა სალომე დედინის ასული კარკათ ასრულებს თავის ქმრის მიერ დაწყებულ საქმეს. დღეს კი განსაყუთრებით შეუძლია მისმა გულმა ინაროს, იგი ხედავს თავის შვილს დაქორწინებულს.

ხეწვ ეთქვით, რომ პრინც ლუკიანს ჰყავს ძმა პრინც ნაპოლეონ მიურატი. მის ჰყავს კიდეც და, პრინცესას ანტუანეტა, ჯერ სრულიად აჯალღებდა, რომელიც დაიბადა ზუგდარში — სამეგრელოში. პრინცესას ანტუანეტა ჰყავს თავის ძმას ლუკიანეს მით, რომ იმასაც გაუსაზღვრელი სურვილია აქვს სწავლისა.

მეფურისე მიურატთა ოჯახისა, ნაპოლეონ მე III-ს მხედრობით, იწოდება საკაროლო უმაღლესობით, სხვანი კი უმაღლესობით, ხოლო თითოეულს მათგანს აქვს სამოქალაქო წოდება იმპერატორის სასახლისა; პრინც ნაპოლეონს და პრინცესას მატრილადს აქვით მხოლოდთ ღირსება იმპერატორის გვარისა.

რაიკა შეეგება სახლის მეფურისე პრინც იაკიმ მიურატს—ბიძას პრინც ლუკიანე მიურატისანი. ის დარჩა უფალრეს პრიათ პარიკის საზოგადოებაში. ცხოვრება პრინცი იაკიმ მიურატისა იყო ძალიან ბრწყინვალე. პრინცთა წინააღმდეგ გაქმულ ბრძანებას უნდა იძულებულ ეყო იგი მოშორებულ იყო ჯარებს, თუმც მას ოცნობენ ჯარში ისეთ მამაკეთს, რომ რაიკა პარუსის კაროლმა შეინახა ის კავალერიის შეტრეკებაში, უნებლიეთ წამოიხანა: „ახ ახ მამაკი ხა-ლხიარა“!

გრაფ იაკიმ მიურატი იყო დიდ ხანს დატუტოთ კაროსეში. მან შეისწავლა შედრწინით ცხოვრება მიურატისა ისპანიაში და მისი გამოკვლევა ცხლკე წიგნით არის დაბეჭდილი.

ნაპოლეონის დროს მიურატზე უბრწყინვალესი ჯარის მეფურისე არაიენ იყო; მისმა იმამამცემე მითი ზნა და იმ ბონაპარტე ნაპოლეონ პირველისა, რომელმაც დაურიდებლათ ვადაიარა მრავალა ბრძოლის ეფლები, ვითარცა გვირმა გრძიეულებისამ, ხელსა მათთანით. ვენერაობა, ძლიეა შეოსილამა მეფემ და სიძემ იმპერატორისამ, გამოსცადა ყოველი ბედნიერება და უბედურება ამა სოფლისა. მისი დიუბეულები სიყვდილი სამწუხაროთ მოეცილია ყველას.

ყველა უმაღლესი პირები პარიკის საზოგადოებისა და დიპლომატები დაესწრენ ორს იენის სენტ-ფრანსუა ქსავის ეკლესიას, სადაც მოხდა ქორწილი ლუკიანე მიურატისა. მოწასიანერ განის ეპისკოპოსმა დალოცა ახალ დაქორწინებულნი და წამოათქვა შესაფერი სიტყვა. ეკლესია იყო შეწინააღმდეგებოთ ეყვირებოთ და მწვენი ბალახებით.

სხვათა შორის ახალ დაქორწინებულებს მიულოცეს ჰერცოგმა ბასანომ წამომამადენებოთ პრინციის ვიქტორ ნაპოლეონისამ, პრინცესა მატრილადმ, მრავალმა ელიებმა და ელიის ქალებმა, მინისტირებმა, ჰერცოგინებმა და ჰერცოგებმა.

შეწინააღმდეგებოთ სასახლისა ინვალიდის ბულვართან წამომადგენდა აღმტაცებელ სანახავს. შუა გულ დარბაზში ურცხვი ყვირებოთ და მწვენი ბალახებით იყო აესებოთ საქორწილო კალათა. ძვირფასი საწურები იყო იქვე გამოფენილი, რომელნიც მოეჩრმათ დიდებულ სტუმრებს მეფედელეთისთვის. მავალითათ:

ყოფილი იმპერატორა ევენისასკან:—ჰეპელო აღმასით, ზურმუხტით, ლალით და მარკალითათ შემკობილი; ჰერცოგი შარტრისასკან:—ჩას ქურჭული სევისი ფიფქისისა ხონხით; ჰერცოგინა ოსტისასკან — ეარდის ფერი ქოლვა აღმასებით შემკობილი ტარით; პრინცესა ახლო მიურატისასკან:—გულსახნევი აღმასით და ზურმუხტით, მსხლა ზურმუხტის, ფარული აღმასისა და მარკალიტისა, საყვლო და მეფუთა საშვილისა, კანა ხავერდისა, წივინი, სურათი, სანაჯური — საათით აღმასებით შემკობილი, თმის დასამაგრებელი აღმასის და ტანისამოსი თავის მოწყობილებით; პრინცესა ანტუანეტა მიურატისასკან: — ძვირფასი ფერადი ქვა მეფე მიურატისა ირკლევი აღმასით და ლალით შემკობილი; პრინც და პრინცესა

მიურატოვან—ხილის ქურჭელი სუმბულისა, პრინცი ნაპოვონ მურატისაგან—შტო შავი მარჯალიტი და აღმასით შემკობილი; პრინცი და პრინცესა იოაკიმ მურატოვან—ვერცხლის ქურჭელი; ჰერცოგი და ჰერცოგინია მუშისაგან—ჩაი სუმბულითა; ლიუდვიგი მურატისაგან—რუსული თასი სუმბულით და მინაქრით; პრინცი ვენი მურატისაგან—მარაო ფრთებისა; ჰერცოგინია როანისაგან—გრძელი ფაროლი ალმასისა, კაბა თავის მოწყობილებით, შარი—წამოსასანი კაშვირისა სასსოკოთა ვარდცალაბულის ჰერცოგ როანისა და საპრფერეშო მაკიდა თავის მოწყობილებით; გრაფი და გრაფინია რუქესაგან—ალმასის ვარსკვლავი; გრაფინია დიუფორტისაგან—ვედლის საათი ლიუდვიგი XVI დროისა; ფოხელი და ჟუნ როან შაბოსაგან და ფრანცისკა როან შაბოსაგან—საღილის ქურჭელი და ვერცხლის სასამთლებები; გრაფ უ. შაბოსაგან—საწერი მაკიდა ლიუდვიგი XVI დროისა; გრაფი და გრაფინია შაბოთაგან—ორი ღარნაკი ლიუდვიგი XVI დროისა; ჰერცოგინია ბოფორტ სპონტონისაგან—პატარა კლოდი ბროლის და ოქროსაგან; ჰერცოგი მონტმინრანისაგან—თეთრი ქოლგა ფარშავანის თავით, ხონა ყაფის ქურჭლით სუმბულისა; ჰერცოგინია გრამონტისაგან თეთრი ქოლგა ფარშავანის თავით; ჰერცოგი და ჰერცოგინია მონტმარტოვან—საწერილი სუმბულისა; ბარონ და ბარონესა სანტ-ჟოზეფოვან—მუხის ღარნაკი შემკობილი ძვირფასი თელებით; ქალბატონ გიუფენოტისაგან—ვერანი, ნაქარგი ყვეილებითა; უ. უ. ოსტრეიფოვან—ინგლისური საწერი ჰობობარი; გრაფი და გრაფინია ბერკესაგან—მაკიდა ძველი ხელმწიფობის დროისა; ქალბატონ ვისლენ რიეილისაგან—ღარნაკი ვერცხლისა; უ. უ. ბურჟერელოვან—სახე კაცისა; ქალბატონ ანა, მარია და ჟორჟეტა ბურჟერელოვან—კაღმის ტარი; ქალბატონ მარია შანტალ ბოფორტისაგან—ჯამი სეგრის ფიფურისა; ბარონ იოან ეანდენ ბერშემსტედსაგან გოლანდის თასი ვერცხლისა; უ. მორისაგან კედლის საათი საქანტოთ; ბარონ მანგახტონისაგან—დანა ქალაღლის საქრელი ოქროს მწვანე მინაქრით; ქალბატონ ბრეიერისაგან—კაღმის ტარი ვერცხლისა; მის ქალისაგან—ძველებული საათი ვერცხლისა; გრაფინია ბრიესაგან—ჩაის ქურჭელი სუმბულისა; უ. ივანტი ვილარ ვილაშლისაგან—მაკიდას საათი ძველი ხელმწიფობის დროისა; პრინცესა ლინისაგან—ქინძისთავი შლიაპისათვის მარგალიტისა; მარკიზ და მარკიზა ლასტეროვან—ვერცხლის სასათლებელი, უ. ლიუდვიგი ლასტერისაგან—ვერცხლის საწერილი; უ. ვიტალი ლასტერისაგან—მარათული მტრედის ფერი, გვირგვინით; უ. რენოტ ტრავაზისაგან—ბისკვიტის ქურჭელი; გრაფინია კასტელისაგან—ვერცხლის ჯამი; უ. შლოპოსაგან—ვერცხლის ლამაძა ძველი ხელმწიფობის დროისა; ქალბატონ კასტელისაგან—კოლოდი საქსონელი ფიფურისა; ქალბატონ ელენა რიეიერისაგან—ღარნაკი ვერცხლისა; გრაფინია პლიომარტინისაგან—ქუჩა წყლისათვის ბროლისა სუმბულით; ქალბატონ ბანტევილისაგან სუნნელების შუშა ბროლისა და ოქროსი;

გრაფინია გერმინისაგან—სუნნელების შუშა ბროლისა და ოქროსი; გრაფი და გრაფინია კამბესერეოვან—ორკევი ქუჩა წყლისათვის ძველი ხელმწიფობის დროისა; ჰერცოგი ტალიერანი და შავანისაგან კედლის საათი შემკობილი ძვირფასი თელებით. ვიკონტი და ვიკონტესა მონტრეილისაგან სასათე სუმბულით; ქალბატონ ბრიესაგან მედალი წმ. ხრისტოფორის ოქროსი; გრაფი ტალიერანი და ჰერიგორდისაგან სამაჯური საურისა; გრაფი ლიუდვიგი ტიერენისაგან სამოვირა ოქროსი; ქალბატონ მაგდალინა მონტროლისაგან ქოლგის ტარი თავის მოწყობილობით ოქროსი; გრაფი და გრაფინია ფილიპ როან შაბოთაგან ხელის სასათლე ოქროსი, შემკობილი ვარდის ფურცლებით; გრაფი და გრაფინია ზებრან როან შაბოთაგან ექვსი ვერცხლის სასამთი ლიქორისთვის; მარკიზ და მარკიზა ჰორთაგან—ქოლგა ცისფერი ძვირის ნისკარტით; უ. ვერენგატრისაგან—მედალი ანი ნაწილიანი; ბარონ და ბარონესა ალფონს დე პოლთაგან—სათი საქანა ენით და სასათლე სუპრულით; უ. კარლე ვერფუსისაგან ძველებული კოლოფი ოქროსი; და სხვა მრავალთა საურანგეთის წარჩინებულთ გვარების, პრინცების, ჰერცოგების, გრაფების და ბარონებისაგან მოძღვრების საურეკრებს ველარ აუწერთ უადგილობის გამო.

თარგმანი ოლ. სოლ. ჟიჟისაგან.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

ქართული თეატრი.

პირას, 9 ნოემბრის 1897 წ.

ქართული დრამატული დასისაგან წარმოადგენილი იქნება

სამედიკალი

ღამა 5 მოქ. და 7 სურათ დ. კრისთავისა.

მოაწილობას მიიღებენ: ქ. ჩერქეზიშვილისა, კარგარელი, ვარელი; ბ.პ. ანაშიძე, მესხი, გამყრელიძე, სვიმონიძე, შათირიშვილი, კანდელაკი, მგელიშვილი, ადამიძე, კორინთელი, კარბელი, საფაროვი, გვარამაძე, აბრამოვი და სხვანი.

ბდილებების ფასი ჩვეულებრივია

დასაწყისი 8 საათზე

რეჟისორი, კ. მესხი.

